

Hebrew Writers Association in Israel

עגנון וסגנון

Author(s): ברוך קרוא

Source:

Moznaim /

מאזנים

Vol. No. / 1970), pp. 268-269 מארס תש"ל

Published by: Hebrew Writers Association in Israel

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/23863912>

Accessed: 18-04-2018 08:34 UTC

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at <http://www.jstor.org/page/info/about/policies/terms.jsp>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Hebrew Writers Association in Israel is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Moznaim* / מאזנים.

JSTOR

<http://www.jstor.org>

עגנון וסגנון

שתי התקופות הללו — של סגנון מקראי טהור ושל העדפת סגנון המדרש — נסתיימו עם בוא עגנון. הוא הראשון שהעז להחזיק דווקא בסגנון שלפני תקופת ספרות ההשכלה. הוא כותב כמו שכתבו האדוקים בכל הדורות ומוסיפים עד היום לכתיבתו, דהיינו, בתערובת של מקרא ותלמוד בלי שים-לב למקור המלה והביטוי, העיקר שיהיה בספרות הקודש ולא חשוב אם ניתן לתרגמו ללועזית או לא.

הסיפור הראשון של עגנון „עגונות” פורסם תחילתו בכתבים חוט של חן נמשך והולך במעשיהם של ישראל והקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו יושב ואורג הימנו יריעת טלית שכולה חן וחסד לכנסת ישׁ ראל שתתעטף בה”. סגנון זה, הנראה כליקוח מאיזה ספר־מוסר מימי הביניים, הוא שעשה מייד רושם של חידוש הסגנון הישן־נושן, אבל בתוכן ספרותי לאו דווקא דתי. מהפכה זאת נמשכת בכל כתבי עגנון עד כתביו האחרונים. שאלה לעצמה היא אם היתה כוונתו של עגנון גם פחות או יותר דתית או שמרנית. מה שאני רוצה להדגיש היא היצירתיות הגאונית של עגנון. עד שבה הוא היו הסופרים העברים המשכילים, ושלאחריהם, גם הגדולים שבהם, ניגשים לכתיבה כמו למה שהוא הנדסי: כמה אחר־זים תנ״ך, כמה מדרש, כמה מלים מחודשות. גם אצל המשובחים שבהם, שהאמנות שלהם אינה שנוייה במחלוקת, לא היתה טבעיות יתרה. אין זה פוגע כלל בגאון ניותם של מנדלי וביאליק. בנוגע לביאליק הרי בכלל העיקר אצלו היא השירה, ולהתפתחות סגנונית אחרת, שלא כאן המדקום לדבר עליה. ובנוגע למנדלי הרי באמת לא היה כל כך מקפיד שלא להרבות מלים תנ״כיות, כמו שנהגו תלמידיו ותלמידי־תלמידיו. על כל פנים עגנון היה הראשון — אפשר לומר היחידי — שביטל גישה פילולוגית זו אל הסגנון, שלא שקל אם מלה פלוגית היא מקראית או תלמודית, אלא הקפיד על כך שתהיה מתאימה לכורנתו ובייחוד חשוב היה לו אם כתבו כך דווקא לפני ההשכלה.

אצל שום סופר עברי אין הסגנון חלק ממנהג היצירה באותה מידה כפי שהוא ביצירת עגנון. על כל פנים עובדה היא, שהסיפור הראשון של עגנון „עגונות”, שעשה, כידוע, מייד רושם עז בספרותנו, זכה לכך בעיקר בשל סגנונו, שאין דוגמתו בספרותנו העברית החילונית.

בכלל, עדיין לא טיפלו אצלנו כראוי בתולדות הסגנון העברי. כאילו דבר שגור הוא, שכותבים דברי ספרות בלשון בלתי מדוברת במשך אלפי שנים. סופר בשפה אחרת מסתכל בדובר וכותב על פיו. במה יכול היה להסתכל מי שכותב בשפה בלתי מדוברת?

אבל עובדה היא, כי במשך מאות רבות בשנים, ודאי כבר בשנים הראשונות אחרי חורבן בית שני, כתבו בעברית בלתי מדוברת, והלשון נעשתה על כורחה תערובת של סגנון מקראי ותלמודי כאחד, לפי הספרים שמהם לוקחה הלשון. כך הם כל המדרשים וכל הספרים האחרונים בין בענייני דת, בין בענייני מחשבה (חוץ מן התרגומים של ספרי פילוסופיה הערבית, שזוהי פרשה אחרת). בספרות הדתית עד ימי החסידות ואחריה, ובעצם עד היום הזה בספרות זו, נשתמרה אותה התערובת, שאפשר למצוא בה מגרעות סגנוניות, אבל כך היתה והוזה ויש בה טבעיות משלה. בייחוד יפתה בימי החסידות.

עד שבאה ההשכלה וספרותה. אם מטעמים אסתטיים, או מתוך ניגוד מכוון לסגנון הרבני והחסידני, על כל פנים אותה ספרות התחילה מיד לכתוב תנ״כית טהורה, מליצה. מלה תלמודית או מאוחרת היתה אסורה. הדבר ידוע. כך נמשך עד י. ל. גורדון, שהוא הראשון (ולא מנדלי, שבא מבחינה זו אחריו), שהשתמש בספרות חילונית בסגנון מעורב, תנ״כי־מדרשי. מנדלי (שאמנם התחיל לכתוב לפני גורדון, אבל רק במליצה מקראית), השתמש אחר־כך ביותר אחוזים מן התלמוד ובפחות מן התנ״ך, והוא שהשפיע ומשפיע עד היום על הסגנונות בספרותנו.

לחקירה אם עשה זאת מתוך שמץ אדיקות. אדרבא, אם זה כך הרי זאת אומרת, שגם האדיקות תרמה לסגנונו הכללי המשותף בעצם לכל העם.

וחוץ מבעיית הסגנון: גם בתוכן ניתק עגנון את הקשר שהקימה הספרות החדשה בין העבר ובין ההווה, וממילא העתיד. רשות לספרות להרצות כל תוכן שתוצה, אבל אסור לה לגדור גדרים לשוניות מתוך שינוי תפיסת-העולם. אינני אדוק, אבל מבחינה לאומית חשוב לנו במידה שווה גם סגנון רבני וגם סגנון חסידי, כשם שחשוב לנו כל בניין עתיק בארץ.

עגנון עגן אותנו לסגנון הלאומי והעממי. עגנון סיגנון אותנו. את עגנון יש ללמוד, לחקור. אין ספרים יותר אנציקלופדיים מספריו מבחינה סגנונית ולשונית.

לפיכך דווקא סגנונו של עגנון, שהוא לכאורה רבני, מה שהיה מכונה „בטלני“, הוא הטבעי ביותר. כשם שההשכלה בכל החיובי שבה היה בה הרבה מן המלאכור תיות בתוכן, כך היה גם בסגנונה. יוצא יוצא מן הכלל הוא י. ל. גורדון, שהיה בו מבחינה זו ניצוץ של עגנון, אלא שתפיסת העולם המשכילית שלו היתה בעוכריו. עגנון היה הראשון והיחיד שהמשיך בספרות ובלשון את נוסח הדורות הקודמים להשכלה. הוא היה מהפכן בצורה הספרותית, אבל שמרן קיצוני בסגנון. זאת תורת עגנון. הנובעת מתוך כתביו מא' עד תי"ו.

רק עגנון הוא שהחזיר לנו את סגנון החסידות, בצד יתר הסגנונות הרבניים. הוא הראשון שלא ראה בסגנון זה משהו שיש לתת אותו במירכאות. אינני נכנס

כריכת חוברות „מאזנים“

**אנו מוסרים לכריכה
את חוברות „מאזנים“
כרכים כ"ח-כ"ט**

המיונין בכריכת החוברות אשר ברשותו
ישלחן לפי הכתובת: הנהלת „מאזנים“ ת.ד. 7098, תל-אביב

כריכת כל כרך 4.50 ל"י